

Yüksek Plânlama Kurulu Çalışmaları

Yüksek Plânlama Kurulu bir süredenerber yaptığı toplantılar sonunda 1962 yılı plânli devreye geçiş programının uygulanması konusundaki çalışmalarını tamamlamıştır.

Başbakan İsmet İnönü'nün bir konuşmasıyla başlayan çalışmada kurul, icracı dairelerden 1962 yıllık programının uygulanması üzerinde bilgi almış, program içinde öngörülen işlerden nelerin yapıldığını, yapılmayan çalışmaların yapılamayış sebeplerini öğrenmiştir. İlgili daireler ayrıca önümüzdeki devrede yapılacak işler için gerekli ihtiyaçları da belirtmişlerdir.

Başbakanın konuşmasından sonra 1963 programı hakkında bilgi veren Plânlama Teşkilâtı Müsteşarı Ziya Müezzinoğlu, ekonomimizdeki gelişmeleri ayrıntıları ile açıklamış, ilk defa petrol mamullerimizin ihracına başlandığına, halkın elinde para tutma eğiliminin yavaş yavaş azaldığına ve fiat ve geçinme endekslerindeki yükselişin az da olsa devam ettiğine dikkati çekmiştir.

Müezzinoğlu, vergi bünyesinde esneklik sağlayacak bir reformun faydalarını belirttikten sonra iktisadi devlet teşekkülleri reorganizasyonu kanununun bir an önce çıkarılmasını, tarım reformunun gerçekleşmesini, yatırım bankası kurulmasını ve personel dairesi çalışmalarının bir an önce uygulanmasını temenni etmiştir.

İcracı daireler temsilcileri yap-

tıkları konuşmalarda genel olarak teknik personel eksikliğinden şikâyet etmişler, yatırımların gerçekleşmesinde bu yönden karşılaşılan güçlükleri anlatmışlardır.

Karayolları Genel Müdür Vekili, halen 35 bin km devlet yolu, 35 bin km il yolu ve 150 bin km köy yolu yapılması gerektiğini söylemiş yollarımızın para ihtiyacı bir anda temin edilemediği için fiziki standartların düşük olduğunu ifade etmiştir.

Sağlık konusunda bilgi veren Bakanlık Müsteşarı, 1962 yılında 3,5 milyon lira ile sağlık merkezleri için kurulmuş derneklere yardım yapıldığını ve Devlet eliyle yapılan sağlık merkezleriyle birlikte 1745 yatağın hizmete girdiğini ayrıca korumaya muhtaç çocuklar için 3 çocuk bakım yurdu açıldığını bildirmiştir.

İşçi Sigortaları Genel Müdürü, kurumun sağlık hizmetleri konusunda yatırımlarını açıklarken 1962 yılı sonunda mevcut yatak sayısının 3900'e yükseldiğini ifade etmiş, Tarım Bakanı ve ilgili daireler genel müdürleri sulama, gübreleme, içme suları ve tahıl stoku hizmetleri konusunda bilgi vermişlerdir.

Tapu kadastro ve harita hizmetleri ile ilgili görüşmelerde 1956 dan bu yana 46.000 km karelik bir arazinin kadastrounun yapıldığını 1963 yılında 12 bin km karelik bir alanın kadastrounun tamamlanacağı be-

lirtilmiştir.

Maden alanındaki görüşmeler sırasında Sanayi Bakanı, Maden Bankasının kurulacağını ve işletme ruhsatı işlemlerinin basitleştirilerek maden işletmek isteyenlere kolaylık sağlanacağını açıklamıştır.

5 Ocak 1963 Cumartesi gününden itibaren 1963 programı üzerindeki çalışmalara başlanmıştır.

2906 sicil numaralı üyemiz Nihat Uğurlubilek'in Amerika'ya gideceği anlaşıldığından talebi gereğince 31.1.1963 tarihinden yurda avdetine kadar geçecek müddet zarfında Odamızdaki kaydı terkin edilmiştir. İlan olunur. (Mühendislik 25)

1105 sicil numaralı üyemiz Muammer Tuğrul hüviyet cüzdanını zâyi etmiştir. Yenisi tanzim edildiğinden eskisi hükümsüzdür. İlan olunur. (Mühendislik 26)

3472 sicil numaralı üyemiz Rebii Ekmekcioğlu hüviyet cüzdanını zâyi etmiştir. Yenisi tanzim edildiğinden eskisi hükümsüzdür. İlan olunur. (Mühendislik 27)

2663 sicil numaralı üyemiz Cevat Özden hüviyet cüzdanını zâyi etmiştir. Yenisi tanzim edildiğinden eskisi hükümsüzdür. İlan olunur. (Mühendislik 28)

2209 sicil numaralı üyemiz Firuzan Engin hüviyet cüzdanını zâyi etmiştir. Yenisi tanzim edildiğinden eskisi hükümsüzdür. İlan olunur. (Mühendislik 29)

Istanbul Plânlamasında Geçit Devresi Tedbirleri

I. Şurası Hakkında Notlar

(Baştarafı 2. sayfada)

lorkeri 1924 yılında Ankara'ya davet etmiştir. İstanbul Şehremaneti Karlorker'den İstanbul'un plânlarının yapılmasını istemiştir. Bu plânlar 1925 yılında Alman ve Fransız şirketlerine yaptırılmış olan renkli haritalara resmedilmiştir. Büyük Atatürk'ün emri ile 1932 yılında İmar Müdürlüğü kurulmuştur. Avrupa şehirlerinin katıldığı mahdut müsabaka tertip edilmiştir. Bu müsabakalar Yapı Yollar Kanununa göre bazı semtlerin yeni plânları hakkında teklifte bulunmuşlardır. İlk defa bölge sistemi ortaya çıkmıştır. Trafikğin ıslahı, li-manlar, tayyare meydanları, açık ve yeşil sahalar, arkeolojik bölge ve banliyönün tanzimî teklifler meyanında yer almıştır. 1935 senesinde Alman şehircilerinden Vagner İstanbul'a davet edilmiştir. Şehrin ilk defa ciddi analizi Vagner tarafından yapılmıştır. Vagner teklif etmiş olduğu plânlar şehrin bünyesine uygun olmaktan çok uzak olduğundan Vagner'in mukavelesi temdit edilmemiştir. 1935 yılında Fransız Mimar Akademisi âzası olan Prof. Hanri Prost ile bir anlaşma yapılmıştır. Prost, tarihi İstanbul yarımadasıyla Beyoğlu kesimini bir bütün olarak mütalâe etmiş, şehrin bu kısımlarına ait teklif etmiş olduğu nâzım plân 1938 senesi Mayıs ayında Bayındırlık Bakanlığınca kabul edilerek tasdik edilmiştir. Üsküdar ve Kadıköy plânları ise 1940 senesinde tasdik edilmiştir. 1950 senesine kadar şehrimizde çalışmış olan Prost'un nâzım plân-lara göre hazırladığı imar tafsilât plânları bir sistem ve metoda göre yapılmıştır. Günün ihtiyacına ve idarecilerin arzusuna tâbi olarak birbirine bağlı olmayan mevzii plânlar şeklinde yapılmıştır. Prost, şehrin topografyasına ve fiziki karakterine uygun plânlar hazırlamamıştır. Şehrin güzelleştirilmesi ve o zamanın pratik problemlerini halle yarayacak plânlar hazırlamıştır. Prost'un tasarladığı imar talimatnamesi kabul edilmemiş, yeşil sahalar ve diğer

âmme tesisleri için ayrılmış yerlerden, başkanlık ile müsaade verilmeğe başlanmıştır. Bu hal İstanbul imarında karışıklıklara vesile ve başlangıç olmuştur. 1952 yılında şehir plânlama işleri profesörlerden ibaret bir kurula terkedilmiştir. Haritaların hazırlanması programıyla işe başlıyan bu kurul bir kısım plânlama işlerini yapmış, bu meyanda 1/10.000 ölçekli sanayi nâzım plânı hazırlanmıştır. Ağustos 1956 yılında Profesör Högg davet olunmuş, 1960 yılına kadar önemli bir faaliyet göstermeden ayrılmıştır. Nisan 1958 yılında Profesör Piccinato davet edilmiş, İller Bankası kontrolünde olan bir büroda 1961 yılına kadar faaliyet gösteren Profesör hâlen 1961 yılında İller Bankasından devralınan Belediye İmar Plânlama Müdürlüğü bünyesinde bulunmaktadır. Kısaca tarihçesini belirttiğim İstanbul şehir plânlama neticeleri iç açıcî değildir. İstanbul 1923 yılından 1961 yılına kadar plânlama faaliyeti için 123.864.146 liralık maddî fedakârlıkta bulunmuştur. Fakat alınan netice hiç de bu kadar kıymetli değildir. Bugün mevcut durum Belediyeyi tehdit etmekte, belde sâkinlerinin mülkiyetlerinde bulunan arsa ve arazilerindeki tasarruflarını kullanmalarına imkân vermemektedir. Bu plânlar ya tatbik edilmemekte veya yamalı durumları ile birbirini nakseden hükümleri ihtiva etmektedir. Bu hal idarecileri devamlı surette halkın baskısı altında tutmakta, çeşitli yönlerden imar yolsuzluklarına vasıta olmaktadır. Şehir plânları araştırmağa dayanır, plânlar hukuk ve san'at görüşünün bir özeti olmalıdır. Romantik fikirlere göre hazırlanacak plân reel olmaz ve tatbik edilemez. Yabancı şehir mütehassısları İstanbul'un hakiki bünyesine girememişlerdir. Ec-datla irtibat tesis etmek ve şehir plânlarını hazırlamak için bize yeteri kadar kuvvet ve bilgi verin. Zira Sinan, İstanbul nâzım plânlarının nirengilerini bu güzel beldeye yerleştirmiştir.

BELEDİYE PLÂNLAMA MÜDÜRLÜĞÜ

Yürürlükteki mevcut plânlarımız 3 muhtelif devirde hazırlanmıştır. Bu devreleri şöyle ayırabiliriz.

- 1 — 1936-1952 M. S. Prost devresi ve sonrası.
- 2 — 1952-1958 müşavirler heyeti devresi ve sonrası.
- 3 — 1958-1961 İller Bankası plânlama bürosu yani Piccinato devresi ve sonrası.

Sonrası tâbirinden kastedilen iki devre arasında kalan bir iki yıllık aralıklardır. Bu tasniften de anlaşılacağı gibi hâlen tasnifte bulunan imar plânlarının bir kısmı 25 yıl önce tanzim edilmiştir. En uygun şartlar altında hazırlanan imar plânlarının bile her 5 ve 10 senede bir defa revizyona tâbi tutulması ve günün hal ve şartlarına uygun bir hale getirilmesi icabeder. Halbuki İstanbul imar plânlarının en uygun şartlar altında düzenlenmiş olduğunu iddia edemeyiz. Zira bir imar plânının düzenlenebilmesi için en basit şartlardan birisi hâlihazır durumu gösteren sıhhatli bir haritanın el altında bulunması lâzım iken İstanbul'da.... yıllardan beri böyle bir dokümana sahip olunamamıştır ve buna rağmen imar plânı yapılmıştır. Nitekim Prost'un birkaç defa yüksek idare makamlarına sunmuş olduğu raporlarda haritaların eksikliklerinden şikâyet etmiş olduğunu da görüyoruz. Diğer taraftan bir imar plânının düzenlenmesine başlamadan evvel o şehir hakkında gerekli bilgilerin ve istatistiklerin derlenmesi icabettiği halde 1934-1952 yılları arasında bu sahalarda herhangi bir çalışmanın yapıldığı tesbit edilememiştir. 1936-1952 yılları arasında Belediye hudutlarının çevrelediği saha 26.000 hektar iken nâzım plânların kapladığı saha 6.000 hektar 1/2000 ölçekli imar plânları 3600 hektarı kaplamaktaydı.

Diğer taraftan 1/5000 tafsilât plânları ise 650 hektara inhisar etmekteydi.

Müşavirler hey'etinin riyaset makamına sunduğu 16 Temmuz 1952 tarihli çalışmanın programı şu hususları ihtiva ediyordu.

1 — Şehir haritasının yenilenmesi için teşebbüse geçilmesi;

2 — Yürürlükteki muhtelif imar plânlarının tek bir mikyasa yani 1/2000 ircaı suretiyle genel plânın durumunu tesbit etmek;

3 — İlgili kurullarla temas ve koordinasyon sağlanması;

4 — Hudutları bir yandan Çekmece'ye bir yandan Tuzla'ya kadar bir büyük İstanbul nazım plânının 1/10000 ölçeğinde tanzimi için trafik, iskân, ticaret, endüstri, ve saire hakkında gerekli bilgilerin toplanması.

Fakat bu arada çalışma programını bir tarafa bırakarak günlük problemlere cevap verme durumuna getirilen müşavirler hey'eti iki sene sonra gayelerinden tamamen uzaklaşmış olduklarını görmüşlerdir. Heyet üyelerinin çoğu ayrılmış müşavirler bürosu İmar Müdürlüğüne yardımcı günlük problemlere cevap veren tetkik bürosu haline gelmiştir.

Belediyemizde teşkil olunan bir komisyon elde mevcut bilûmum imar plânlarını gözden geçirerek son durumları hakkında bir rapor hazırlamıştır. Bu rapora göre İmar Müdürlüğü arşivinde hâlen 360 adet tasdikli imar plânı mevcuttur. Bunların çoğu bir plânın hazırlanması için gerekli doküman ve etütlerden mahrumdur. 93 adedinin tatbik kabiliyeti kalmadığı gibi ihtiva ettikleri hükümler dolayısıyla şehre zararlı olabilecek mahiyette görülmüş ve derhal yürürlükten kaldırılması tavsiye olunmuştur. 26 plânın tatbiki ise belediyenin malî imkânlarından mahrum bulunduğu için şimdilik yürürlükten kaldırılması uygun görülmüş, Belediyece hazırlanmış bulunan 17 mevzii imar plânı ile hususî şahıslar tarafından geçit devresi nazım plânı olarak adlandırılmış bu plân İller Bankası Plânlama Bürosunda Prof. Piccinato'nun direktifleri altında hazırlandı. 1/10000 mikyaslı olan bu nazım plânı esas teşkil eden harita 1958 yılında revizyona tâbi tutularak tekâmül ettirilen 1/25000 mikyaslı harita genel Müdürlüğü haritasının hususî

müşadesiyle fotoğrafla 1/10000 mikyasına büyütülmesi ile elde edilmiş olup Küçükçekmece'den Büyükdere'ye, Beykoz'dan Derince'ye kadar olan sahayı ihtiva etmektedir. Ayrıca İller Bankası teşebbüsü üzerine Harita Genel Müdürlüğüne İstanbul Şehrinin 1/5000 ölçekli halihazır haritası fotogrametrik usulüye alındı, ve elde mevcut en son hava fotoğrafları ile de karşılaştırılarak şehrin fiziki yapısı hakkında tam bir bilgiye sahip olundu. Mevcut istatistiklerden faydalanarak şehirdeki son nüfus dağılışı etüt edildi. Ve 1975 yılında nüfusun 3 milyona yükseleceği hesaplandı. Fakat nazım plânda şimdilik şehrin hududu içinde ve bunun yakın çevresinde 2,5 milyon nüfusu barındıracak kadar inkişaf sahası gösterilmiş, mütebakî nüfusun yerleştirilmesi problemi bölge plânlamasından alınacak sonuçlara bırakılmıştır. Yine elde mevcut istatistiklere göre yapılan mesken etütlerinden «o zaman elde mevcut son istatistikler 1955 yılına aittir. İstanbul'da ortalama aile 3,85 kişi alındı. Mevcut 267.924 haneden % 35 inin tek odalı % 29 u iki odalı % 19,8 i üç odalı, % 10,9 u 4 odalı, % 5,3 ü (5-6) odalı olduğu, buralarda oturan ailelerin nüfus adedine nazaran aile adedinin ancak % 51 inin normal şartlar altında % 17,8 inin sıkışık, % 32,2 nin çok sıkışık şartlar altında yaşamakta oldukları tesbit edildi. Yapılan hesaplara göre normal nüfus artışının karşılanması ile gecekonduların 10 yılda ıslâhı eskimiş binaların yerine yenilerinin ikâmesi gibi durumlara cevap verebilmek için yılda 32 bin yeni meskenin inşa edilebilmesi lâzım geldiği anlaşıldı. Mevcut okulların bir envanteri yapıldı. Sanayi müesseseleri envanterine başlandı, fakat o zaman ikmâl edilemedi.

Bayındırlık Bakanlığı ile yapılan temaslar esnasında İstanbul şehrine hizmet edecek bir servis binasının yer alması esasında mutabık kalındı. Ve buna benzer yeni nazım plânın ana hatlarını kısaca izah edebilmek için Prof. Piccinatto'nun raporunun burada aynen okunmasını faydalı buluyoruz. (*)

Bu rapordan da anlaşılıyor ki, Prof. Piccinatto yeni nazım plânı kat...i bir plân olarak değil ileride hazırlanması düşünülen bir bölge

plânının hattâ memleket çapında bir iktisadî plân programının ve bunlara dayanan bir kat'î nazım plânın öncüsü olarak telâkki etmektedir. Belediyemiz de bu plânı geçici devredeki icraat programına ışık tutarak bir doküman olarak kabul etmek arzusunda. Şimdi sırası gelmişken geçici devreden ne kasdettiğini izah edelim : Bundan evvelki mâruzatımızdan da anlaşıldığı gibi yıllardanberi muhtelif hey'etlerin ve uzmanların ısrarlı tavsiyelerine rağmen imar plânlarının düzenlenmesi için başvurulacak metodun; sırası ile araştırma, analiz ve plânlama olması gerektiği fikrine idarecilerimiz bir türlü iltifat etmemiş, hepsi günlük derterle çâre bulabilmek üzere hedefe yan imar plânı elde etmeye en kısa yoldan gidilmesini istemiştir. Bu sebeple de İstanbul'un imar plânı konusu yıllardanberi bir tartışma konusu olmaktan ileriye gidememiştir.

Bu günkü Belediye idaresinin metotlu çalışmanın faydalarına inanmış olduğuna ve bu yönde ciddi hazırlıkların yapılmasına fırsat verdiklerine muhtelif vesilelerle şahit olduğumuzu büyük bir sevinç ile ifade etmek isteriz.

En az iki sene sürecek olan 1/1000 ölçekli fotogrametrik hâlihazır haritaların alımı işi 1/500 lük haritaların revizyonu muhtelif sektörlerin araştırma ve analiz faaliyeti bölge plânlama çalışmalarından alınacak sonuçların değerlendirilmesi v.s. ve bu işleri takiben en az bir veya iki yıllık bir plânlama faaliyeti sonunda şehrimizin kat'î nazım plânı ve gerekli tafsilat plânlarına kavuşması düşünülebilir. İşte biz bu devreye geçit devresi diyoruz. Fakat bu arada evvelce olduğu gibi plâna olan ihtiyacın tevhit edilebileceği tazyikler veya başka sebeplerle bu faaliyetin durdurulmamasını sağlamak üzere şimdiden tedbirler almak mecburiyetindeyiz.

İşte bu tedbirlerin başında Belediyemizin genel imar politikasına ışık tutacak ve yalnız şehir hududuna münhasır değil, bütün mücavir sahalarna da şâmil olan bir nazım

(*) Prof. Piccinato raporu 10 büyük sahifeden ibaret ve uzun olduğundan burada yazılmamıştır. «İstanbul plânlamasında geçit devresi tedbirleri şurası zaptı» sahife: 7-16» da mevcuttur.

plâna sahip olmaktır. Bundan sonra tatbik kabiliyetini ve ihtimalini kaybetmiş bulunan yürürlükteki birçok plânlar iptal edilmeli, bunların yerini 3-4 ay gibi kısa bir zamanda hazırlanabilecek bir imar durumu plânı başka bir deyişle bir zonink plânı almalıdır. Bu plân bilhassa şehrin teşekkül etmiş kısımlardaki nizamı sağlamaya yarıyacaktır. Geçici devrenin çalışma programını hazırlamak ve bundan sonra plânlama tatbikat faaliyetini aksatmadan yürütebilmek için plânlama teşkilâtı iyi bir şekilde organize edilmeli ve belediyenin diğer müdürlükleri ile ve araştırma ve plânlama ile ilgili ilmi ve meslekî teşekküllerle verimli bir işbirliği sağlanmalıdır. Bu nokta üzerinde gündemimizin organizasyon faslından daha etraflıca görülecektir. 1961 yılının ilk aylarında belediyeimizde teşkil olunan bir komisyon T.C. Mimarlar ve Mühendisler Odalarının da iştiraki ile yürürlükteki İmar Talimatnamesini ele almış ve bunun aksayan taraflarını düzeltmek üzere bazı çalışmaları yapmıştır. Biraz evvel bahis konusu edilen tatbiki gayri kabil plânlar yürürlükten kaldırıldığı takdirde bunun yerine konulacak hükümleri içine alan yeni bir talimatnamenin de bir an evvel hazırlanabilmesi için bu çalışmaların yeniden ele alınması düşünülmektedir. Gün geçtikçe daha fazla önem kazanan şehir problemlerinden birisi de mesken problemidir. Yukarıda arz olunduğu gibi şehrin normal olarak yılda 32.000 yeni meskene ihtiyacı vardır. Bugünkü şartlar altında hususî sermaye ile inşa olunan meskenler, bu ihtiyacın ancak % 20 sini karşılayabilmektedir.

Bu itibarla hususi sermayenin bir sektöre yatırımını teşvik etmek ve inşaat yapımını kolaylaştırmak diğer tarafta resmi ve yarı resmi sermayenin iştirakiyle belediyenin bu konuda daha faal bir rol oynamasını sağlamak gerekmektedir.

Nazım plan konuyu şehir hudutları içerisinde ele almakta ve bunu kısmen dışarısına çıkarmakta fakat İstanbul için ehemmiyetli olan bütün bir alanı kaplamamaktadır. Nazım plân ve bugün elimizde mevcut plânların gerekli alanı kaplaması yüzünden gerek Trakya istika-

metinden, gerek Anadolu istikametinden Karadeniz ve Marmara sahillerinde perselasyon ve sahil işgali gayet vâhim bir şekilde gelişmektedir. Ve İstanbul şehrinin 1980 senesinde en...az üç milyona varacağını bildiğimiz nüfusunu denizden ve güneşten faydalanmak imkânı sona ermektedir. Bu plân sahillerde yapı yasağını tesis ederek ve perselasyon yasağını tesis ederek bu tahribatı önlemek 1980 senesinin insanlarının güneşten ve denizden faydalanmalarını mümkün kılmak için hazırlanmıştır. Plânın ikinci gayesi bu sahil şeritlerinden başka bildiğimiz tabiatan faydalanma alanlarının korunmasını temin etmektedir. Buradaki teklifler ancak plâncı olarak, şehirli olarak sahip olduğumuz genel bir bilgiye dayanarak, fakat en acil tedbirleri ortaya koymak gayesiyle alınmıştır. Ve Boğaziçinde Kağıthane, Alibey Deresinde bulunan böyle yeni sanayi tesislerinin kurulmasını önlemek yeni büyük iskân sahaları teşkil etmesini önlemek gayesini gütmektedir. Bu durumda plânın ortaya koyduğu bu gayelerle iskân hududu meselesi ve mevcut parsellenmiş arazi de teşekkül etmiş hukukî düzenin arasındaki bağları korumak ve halledilme meselesi karşımıza çıkmaktadır.

Bilhassa önemli olan ve üzerinde ısrarla durduğumuz koruma tedbirleri ne şekilde ele alınabilir. Bu hususta 24 Mayıs 1961 tarihinde Belediye Riyasetince kabul edilen programımız şu teklifi ortaya koymuştur. Bu teklif koruma konusu ile ilgili çok acele olarak iki plânın hazırlanmasıdır. Bir tanesi eski eserler ve tarihî sahalar koruma haritasının hazırlanması, ikincisi tabiat kıymetleri koruma haritasının hazırlanmasıdır. O sırada bu iki haritanın ancak bu sahada mütehassıs kimseler tarafından hazırlanabileceği prensibi de kabul edilmiş ve iki ihtisas heyeti davet edilmiştir. İhtisas heyetleri çok büyük bir alâka ile kendi çalışma statülerini hazırladılar. Bu çalışma statüleri tastikten geçti, fakat şimdi üzerinde durulmasına ihtiyaç olmayan sebepler ârifesinde ihtisas heyetleri maalesef çalışmalarına devam edemediler ve her iki ihtisas heyetinin üç ilâ beş ay içerisinde bitirilebi-

leceğini programladığı bu iki çalışmada bugüne kadar maalesef ikmal edilemedi. Bunun önümüzdeki günlerde ikmâl edilebilmesini sağlamak en önemli vazifemiz oluyor.

Biz bu tedbirlerle şehirde inşaat düzenini sağladığımızı kabul edelim, koruyacaklarımızı koruduk, o zaman çok önemli başka meseleler kalıyor. Bunlar sektör problemleri olarak isimlendireceğimiz meselelerdir. Eğer teker teker ele alınıp her sektör için o problem çözülmezse genel plânda o sektör problemini intibak ettirilmezse plânlarımızın tatbik edilme ihtimali olmayacaktır. Dolayısıyla sektör meselelerini yakından tanımak ve sektör meselelerini çözmek icabettir. Bu güne kadar plânlamanın sektör problemlerine yabancı kaldığı ve ayrı bir faaliyet olarak bıraktığı bilinen bir şeydir. Bu yüzden de şehrimizin çok mühim olan hizmetleri ve şehir hayatı için temel teşkil eden birçok faaliyet vücuda getirilememiştir. O faaliyet son derece hazin bir seviyeye düşmüştür. Bunlardan belli başlıcası meselâ sanayi yerleşmesi, meselesidir. Bir tanesi liman ve küçük san'atlar faaliyetleridir. Fakat hepimizi çok yakından ilgilendiren ve dramatik bir vaziyet almış olan bir tanesi meselâ ilkokul ve bir diğeri de mesken meselesidir. Sektör meselelerini teker teker ele almak ve sektör kollarından geçit devresi için alınabilecek tedbirleri sağlamak da plânlama faaliyetimizin bir vazifesi olacaktır. Dolayısıyla bu sektörler için çalışmalar yapılması icabettir ki bunlardan bir tanesi sanayi odasının büyük yardımlarıyla ve çok büyük bir anlayışla ve bölge plânlamanın sevki idaresi altında yürümektedir.

1958 deki bilgimize göre şehirde, şehir içerisinde bir milyon parsel vardır. Parsel başına birbuçuk aile hesap edilirse bugünkü parseller altı milyon insanı düzensiz ve plânsız bir şekilde üzerine çekebilecek vaziyettedir.

SİVİL SAVUNMA TEMSİLCİSİ

Atomik ve hassas şehirlerde yapılacak şehir plânlamasında bugünkü konsept içerisindeki sivil savunmanın önem ve tesirleri, İkinci Cihan Harbinin dünya ölçüsünde, tesiri olan

kitle tahrip silâhlarının gelişmesi ve bu harpten alınan dersler, bize şu hakikatleri göstermiş bulunmaktadır. İkinci Cihan Harbinin klâsik silâhlarının tesirleri karşısında, yalnız bir memleket savunması ordusunun büyük başarılar kazanması ile dahi mümkün olmadığı memleket içi savunmasının sağlanabilmesi, milletin topyekûn savunma hazırlıklarına uygun olarak idarî, sanayi, iktisadî, ziraî bütün branşlarında hazırlanması bir bütün tertip ve tedbirlerin alınması ile mümkündür. Milletler ve onun fertleri çağlar boyunca devam edegelen mücadele ve medeniyetin ilerlemesi ile daha komplike mahiyet kazanmış, dolayısıyla ortaya çıkan sosyal, kültürel ve ekonomik problemlerle bir mihver etrafında inançları ve bağlı oldukları ideoloji prensiplerini korumaya zorlamışlardır. İstanbul'un sivil savunma bakımından korunması ve buna muvazi olarak korunma tedbirlerinin alınması ve harbin baskın şeklinde başlayacağı göz önüne alınırsa bir sefer halinde tahliye ve seyrekleştirmenin nasıl tatbik edilebileceğinin ve meydana gelebilecek müşküller sizlerce malûmdur. İkinci Cihan Harbindeki Nagazaki ve Hiroşima'ya yapılan atomik baskından habersiz olarak yakalanan şehrin zayıfatı ile kısa bir müddet içerisinde bir ikazla en ufak bir emniyet tedbiri alınan şehirlerdeki zayıfat arasında büyük bir fark görülmektedir.

O halde İstanbul şehrinin böyle bir âkıbete -Allah göstermesin- duçar olmaması için barıştan itibaren yapacağımız bilcümle plânlama ve faaliyetlerde sivil savunma kanunu ve nizamnamelerini göz önünde bulunduracağız. Bu suretle de İstanbul şehrinin nüfus ve sanayi kesafetinin azaltılması ve korunma imkânlarının sağlanmasını ve şehrin plânlaması da kolaylıkla yapılmış olması mümkün olabilecektir. İstanbul imar plânlamasında gerek geçit devresi tedbirleri olarak ve gerekse ileri ve muzaaf çalışmalarındaki plânlamada iskân sahalarının tesbiti harp gücüne tesir eden sanayi tesislerinin ve âmme tesislerinin meydana getirdiği sanayi bölgelerinin liman ve istasyonlar, büyük ana depolar, okullar, hastahaneler, bakım

yerleri, polis ve itfaiye merkezleri, hava meydanları, telefon, radarlar, radyo merkezleri, elektrik santralleri ve havagazları gibi bilcümle tesisat ve bölgeler, hattâ apartmanlar, ailenin oturduğu apartmanlar dahi, bunların inşaatında ve tesislerin açılma ve işletilmesinde ve şehrin plânlanmasının yapılmasında sivil savunma kanunu bakımından etütler yapılması icabetmektedir. Bu hususta 7126 sayılı kanunun 15. maddesine göre İçişleri Bakanlığınca hazırlanmış ve Danıştayda tetkik edilmiş olan sivil savunma bakımından şehir ve kasaba plânları ile bina ve tesislerinde tatbik olunaca kesaslar hakkında nizamnamede sarîh hükümler vardır.

İ.T.Ü. MİMARLIK FAKÜLTESİ TEMSİLCİSİ :

Yalnız temas etmek istediğim bu nokta şehirlerin ölçüsü üzerinde durmaktır. 6 Ağustos 1945 tarihinde Hiroşima'da bildiğimiz bomba patladı (Atom bombası) ve (235.000) insan öldü. Frank Lloyd Wright hemen dedi ki : İşte benim senelerden beri söylediğim söz dinlenmiyor. Ama galiba bu atom bombası insanları yola getirecek, onları artık şehirleri ilânihaye büyümesinden korkutacak ve benim arzu ettiğim bölünme ve dezantralizasyon bu suretle belki tahakkuk edecek.

TURİZM TEMSİLCİSİ :

Bu şehir, bir kokteyl şehirdir. Karakteri teşhis olunmamış. Endüstri şehri mi? ticaret şehri mi? bir kültür şehri mi? bir turistik şehri mi? Yahut bunlardan bir kaçının birleşiminden hasıl olacak bir şehir mi? Bu tespit olunmadan bu- rayı gelişi güzel bu akıntılar ve tasarruflar devam ederse plân iki, üç sene sonra bu geçit devrinden sonra da gene tatbik olunamıyacaktır.

İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI TEMSİLCİSİ :

— 1932 senesinden beri başlayıp da bugüne kadar muhtelif geçit devreleri halinde muhtelif safhalar geçirmiş olup halen bir neticeye varılmamış olan kat'î imar plânının tatbikatçısı olan Odamız mensupları bazı müşküllerle karşılaşmaktadır. Meselâ programların tanziminde ve tat-

bıkatta muhtelif değişiklikler gösteren plânları başlangıçta herhangi bir şekilde tatbiki istenirse sonradan değişikliğe uğraması dolayısıyla, muhatap olduklarından, bizleri yakından ilgilendirmektedir. Bilhassa gündemi geçit devresinde alınacak kararlar maddesinde bulunduğumuzdan bu hususta bazı tekliflerimizi arzedeceğim. Muhtelif arkadaşlarımızın şimdiye kadar yapmış oldukları icraattan imar plânının bugüne kadar hazırlanmayışı sebeplerinin şu şekilde hülâsa etmelerinin mümkün olduğunu tahmin ediyorum. Bugüne kadar bu mevzu ile meşgul olacak uzun ömürlü bir organizasyonun kurulamaması, muhtelif tarihlerde muhtelif şekillerde kurulmuş olan organizasyonların günlük hadîselerin gerçevesi içine eğilerek asıl mevzularından uzaklaşmış olmalarıdır. Kurulacak olan yeni organizasyonun kuruluş şekli ile daha uzun ömürlü olmasını temin edecek vasıfları haiz olmasını temin etmek lâzımdır. Bilhassa Mimarlık Fakültesi temsilcisi arkadaşımızın söylediği gibi on faktörü haiz olan bir imar plânının hazırlanmasında yalnız Plânlama Müdürlüğünce teşekkül edecek bir gurup değil muhtelif sektörlerin temsilcilerini de içinde ihtiva etmesi icabeder. Sonra bazı yapılmış olan plânların kabili tatbik olmayışının sebepleri arasında yapılan plânların maddî bakımından belediyenin çapı dışında oluşu gösterilmiştir. Arazi politikası bakımından tatbiki mümkün olmayan imar plânlarına imkân verilmesi için 1 — Yeni Anayasamızda iskân sahaları için yapılacak istimlaklerin on sene kadar vâdeye bağlanmak suretile ödemelerinin yapılması mümkün olması. 2 — Bölge çapındaki işlerin hükümet yardımı temin etmek suretile realize edilmesi. 3 — Muhtelif şekillerde beynelmîlel yardımların realize edilerek temin edilmesi ve bunlardan istifade edilmesi. Ayrıca plânların tanzim ve tahakkuku için, yine görüldüğü ki, belediye selâhiyetlerinin dışında hükümet kanalları ile temasa geçilmesi gerekmektedir. Limanların, mekteplerin, sektör plânlarının hazırlanmasında bu temaslari sağlamak için de yine kararlar almak ve yetki vermek lâ-

zımdır. İskân sahalarının gelişme yönleri üzerinde bir karara varmadan evvel bunlara bağlı olarak programlaşması gereken yol durumları hakkında da kararlar alınması icabedecektir. Mahdut olan yatırım gücünün isabetsiz olarak harcanmaması için böyle geçit devresinde tam tesbit edilememiş bazı istikametlere harcanması şüphesiz ki israftır.

Bugüne kadar bu maksatla yapılan yatırımın 120 milyon küsur lira olduğunu açıkladılar, tabii senelere taksim edilecek olursa 1932 den ta bu seneye kadar olan harcamaların yekûnudur ki iştirâ gücünü de nazarı itibare alacak olursak bunun herhalde 500 milyon liraya balığ olduğu kabul edilebilir. Bunun için bu mütemadi geçit devrelerinin vermiş olduğu aksaklıklar ve bunları takip eden müteakip geçit devreleri daima hakiki ve lüzumlu olan esas nazım plânının yapılmasını geriye atmaktadır. Bilhassa yol programlarının tatbikinde geçit devresi için nazarı itibare alınacak Piccinato plânının halen çevre yolu veyahüt da çevre yoluna bağlı olan diğer yollar kollektif taşıt vasıtaları için bazı tasavvur halinde olup da fiiliyata intikal etmesi durdurulmuş metro gibi hususlar bu geçit devresi esnasında tatbik edilecek yol programları üzerine ve bu yol programlarının yanlış istikametlere veyahüt da en isabetsiz istikametlere değil isabetli istikametlere tevcihi bakımından bunlar hakkında da geçit devresi plânları üzerinde esaslı tetkikler yapılması ve bu istikametlere yol programlarının da tatbik edilmesi gerekir ki, bu hususta bilmiyorum cevap verecek durum var mıdır? Geçit devresi plânlarında bilhassa yol programlarının tatbik edilmeyen evvel hepimizin malûmudur ki evvelâ etüd safhaları tekaddüm eder, etüd safhalarından evvel de plânların hazır olması lâzımdır. Etüdlerin asgarî olarak dört sene icraata tekaddüm etmesi gerekir. Halbuki bunu, bugünkü realiteye uygun olarak, önümüzdeki senenin yol programlarını tesbit etmeye yetecek derecede dahi, imar plânlarında bir sarahat bulunmamaktadır. Bu da şüphesiz şimdiye kadar olan bu ge-

çit devrelerini tevali etmesi ve bir karara bağlanmamasıdır. Devrenin, bu geçit devrelerinin, uzamasına yegâne âmil bilhassa uzun zamandan beri muhtelif fikirler altında bu dâvayı halletmek için yapılan toplanmaların, daima bir neticeye varmamış olma sebebi olarak işaret ettiği yeterli derecede sıhhatli ve istenilen mikyaslı haritaların elde bulunmayışına bağlamaktadırlar. Ve bugün halen bu mahzur mevcuttur. Nazım plânların yapılması ve hattâ bu geçit devresindeki plânların yapılması için, muhtelif araştırmaların yapılması gerekiyor. Bölge plânlama bu istikamette büyük adımlar atmıştır. Bu araştırmaların yapılması da şüphesiz ki haritalara ihtiyaç göstermektedir. Haritaların temini veyahüt da süratle temini için çareler aramak, bu geçit devresindeki 3 seneyi iki seneye indirmeyi mümkün kılabilir. Geçit devresinde alancak kararların yüzde yüz isabetli olduğunu hiç birimiz iddia edemeyiz. O halde buradaki isabetsizlik derecesini asgarîye indirmek müddet kısaltmak suretiyle mümkün olabilir. Bilhassa yabancı uzmanlar getirilerek bu davaların halli için ışıktutmalarını zaman zaman beklemekteyiz. Gelen yabancı uzmanlar bizim gücümüzle yapılması gereken işlerin yapılmamış olduğunu göstermektedirler ve bunların tamamlanmasını, evvelâ bunlar tamamlandığı takdirde prensip kararları alınabileceğini hatırlatmaktadırlar. O halde bu yabancı insanlar ya zamanlarını bunları temin etmekle harcamaktadırlar veyahüt da eksik olmasından dolayı bir neticeye varamamaktadırlar.

Biz bu eksikliklerin neler olduğunu görmüş bulunuyoruz. Bunları süratle tamamlayıp bundan sonra nazım plânının süratle teminine doğru gitmek, geçit devresinde alacağımız kararlar arasında bu noktayı nazarı itibare almak gerekir kanaatindeyim. Gene memleketimize gelen yabancı uzmanlardan Zürih'teki Ofschieft Schule Profesörlerinden Dr. Laybrand yol ve trafik bakımından lüzumlu bazı tavsiyeleri olduğu için bu noktayı dikkatinize arz ederim:

— «Zamanımızda büyük şehirlerin

hepsi trafik sebekelerini geliştirmek mecburiyetiyle karşı karşıyadır. Bu maksatla alınacak imar ve inşaat tedbirleri de yüksek masraflara lüzum gösteriyor. Halbuki inşaat ancak derpiş olunan tesirlerinin trafik tekniği araştırmalarının yardımı ile, kabil olduğu kadar dikkatle tesbiti ve ortaya konulması şartı ile ihtiyaca cevap verebilir. Nüfusun istikbaldeki artışı ve bunların trafik ihtiyaçları da hesaba katılmalıdır. Trafik sebepleriyle plânlamanın yeri ve devresi mahdut kâhır. Plânlama şehrin trafiğe giren bütün sathına şamil olmalıdır. Burada şehir başka bakımlardan tesbit edilmiş olan idarî sınırları ile muhayyel olarak alınmaz. Plânlama devresi umumiyetle 25-30 yıldır. Daha sonra doğum, trafik sebepleri de tabii kabataslak nazarı itibare alınır. Her halde trafik sistemi içinde yalnız bir yer ve noktanın ele alınıp buna çare istenmesinin hiç bir faydası ve mânası olamaz. Bu noktada yapılacak değiştirme ona komşu yollar ve kavşaklarda tepkisini gösterir. Şehrin trafik ağı bir küldür, trafik sistemi hakkında esasa müteallik kararlar alınacaksa trafiğin bütün unsurları beraberce tetkik edilir. Ve ihtiyaçlar birbirine ilâveten takdir olunur. Bu işte tahditli bir mevzuu ve sual vaz edilmesi diğer tesir ve unsurlar dikkat dışı kalacağı için verilecek ilmi cevabında sınırlı bir değeri olur. Bundan dolayı bütün şehir ve civarına ait umumî bir proje hazırlanması zaruridir. Bunun genel imara ait tesirleri de nazarı itibare alınır. Şehirde trafiğin tanzimi mücerret bir iş olmayıp şehir plânlaması ve imarının bir kısmını teşkil eder.

Mücvir sahaların inkişaflarını da çok dikkatle ele almak gerekir: Arsa spakülâtörlerinin gayeleri tahakkuk edinceye kadar belediye hudutları dışında kalan mücvir sahalar teşekkül ettikten sonra Belediye hudutları içine girmek için gayret sarfetmektedirler. Bu suretle mahdut ve yetersiz olan belediye bütçesinin mühim bir kısmı plânsız ve programsız teşekkül eden bu bölgelere israf edilmektedir.

(Devamı ve sonu gelecek sayıda)